

VERGİLENDİRMEDE NAKİT AKIŞLARININ DİKKATE ALINMAMASININ YARATTIĞI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

GİRİŞ

Özellikle “tahakkuk esası”nın dikkate alındığı vergilendirme alanlarında, uygulamada, vergilerin tahsilatı/ödenmesi konularında sorunlarla karşılaşmaktadır.

Ekonomik durgunluğun/daralmanın yaşandığı dönemlerde, vergilendirme konusunda vergi mükelleflerinin nakit akışlarının dikkate alınması; vergi tahsilâtında etkinliği sağlayacağı gibi mükelleflerin vergilendirmeye gönüllü uyumunu sağlamada ve ekonomik canlanmanın sağlanmasında katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmamızda, yürürlükteki mevzuatta yer alan ve nakit akışlarının dikkate alınmadığı vergilendirme konuları tartışılmakta ve çözüm önerileri sunulmaktadır.

NAKİT AKIŞI KAVRAMI

Finans literatüründe nakit akışları kavramı; belirli bir zaman diliminde işletme kasasına giren ve çıkan para olarak tanımlanmaktadır. İşletmeye giren nakit “pozitif nakit akışı” olarak adlandırılırken, işletmeden çıkan nakde “negatif nakit akışı” denir. İşletmeler için yapılan bu tanımlama vergi mükellefi gerçek kişilere de uyarlanabilir.

Nakit akışı bazen kârlılıkla karıştırılır. Bir işletmenin en önemli finansal göstergelerinden biri olan kâr, sanıldığı gibi nakit anlamına gelmez. Bir işletmede kârlılık seviyesi yüksek bile olsa, nakit akışı yeterli düzeyde olmadığında şirketler finansal anlamda pek çok tehlikeyle karşı karşıya gelir ve bu durum vergi tahsilâtında ciddi sorunlara yol açar.

GENEL OLARAK GELİR VERGİSİNDE NAKİT AKIŞLARININ DİKKATE ALINMASI

Vergilemede iki önemli kavram tahakkuk ve tahsil esasıdır. Vergi unsurlarına göre ilgili gelirin tespitinde tahakkuk veya tahsil esası kabul edilmektedir. Buna göre; ticari ve zirai kazançların vergilendirilmesinde tahakkuk esası; ücret, serbest meslek kazancı, menkul sermaye iradı, gayrimenkul sermaye iradı ile diğer kazanç ve iratların vergilendirilmesinde tahsil esası benimsenmiştir.

Tahakkuk Arapça kökenli bir sözcüktür. Türk Dil Kurumu Türkçe sözlükteki karşılığı “yerine gelme”, “gerçekleşme”dir.

Tahakkuk esası ilkesinde, gelir veya giderin miktar veya mahiyet itibariyle kesinleşmiş olması yani geliri veya gideri doğuran işlemin eksiksiz tekemmül etmesinin yanı sıra, miktarının ve işlemde kaynaklanan alacağın veya borcun ödeme şartlarının da belirlenmiş olması gereklidir. Ticari kazancın elde edilmesi tahakkuk esasına bağlanmış bulunduğundan, bir gelir unsurunun özel bir düzenleme bulunmadığı sürece, mahiyet ve tutar itibariyle kesinleştiği dönem kazancının tespitinde dikkate alınması gerekmektedir.

Gelir ve giderlerin tahakkuku, bunların hukuki olarak doğduğu, yani taraflar arasında bir hak ve borç durumuna gelmesini ifade eder. Tahakkuk esasında, kazancı tespitinde ödemenin veya tahsilâtın yapılmış olması dikkate alınmadığından nakit akışlarına göre bir vergilendirme söz konusu değildir.

Gelir Vergisi Kanunu ticari ve zirai kazançların vergilendirilmesinde tahakkuk esasını, diğer beş kazanç unsurunun vergilendirilmesinde tahsil esasını hüküm altına almış olsa da aşağıda yer alan tabloda görüleceği gibi toplanan gelir vergilerinin yüzde doksandan fazlasının “vergi tevkifatı” yoluyla toplandığı ve bir bakıma vergilendirmede nakit akışlarının dikkate alındığı ileri sürülebilir.

YILLAR	GELİR VERGİSİ	BEYANA DAYALI GELİR V.	BASİT USÛLDE GELİR V.	KAYNAKTAN KESİLEN GELİR V.	K.K.GV/ T.GV
2017	112.398.675	5.038.284	225.996	104.845.195	93%
2016	96.604.804	4.521.601	375.317	89.751.869	93%
2015	85.755.807	3.672.033	355.535	79.920.006	93%
2014	73.901.525	3.033.696	298.070	98.848.624	92%
2013	63.760.750	3.083.607	305.300	58.778.673	92%
2012	56.493.510	3.016.404	300.886	51.744.203	92%
2011	48.807.078	2.759.454	300.709	44.324.368	91%
2010	40.392.222	2.056.092	264.618	36.866.360	91%
2009	38.445.864	1.987.051	244.267	35.091.462	91%
2008	38.029.985	1.808.461	208.682	34.835.591	92%
2007	34.447.311	1.505.838	197.095	31.679.074	92%
2006	28.982.977	1.482.697	166.490	26.348.321	91%

Kaynaktan Kesinti Yoluyla Yapılan Gelir Vergisi Tahsilatlarının Toplam Tahsil Edilen Gelir Vergisine Oranı (1.000 TL) Muhasebat GM

SERBEST MESLEK KAZANÇLARINDA TAHSİL ESASI

GVK'nın Serbest Meslek Kazancının Tespiti başlıklı 67'inci maddesinde serbest meslek kazançlarında vergilendirme aşağıdaki şekilde tahsil esasına bağlanmıştır. Serbest meslek kazancı bir hesap dönemi içinde serbest meslek faaliyeti karşılığı olarak tahsil edilen para ve ayınlar ve diğer suretlerle sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerden bu faaliyet dolayısıyla yapılan giderler indirildikten sonra kalan farktır. Müşteri veya müvekkilinden, serbest meslek faaliyeti ile ilgili olmak üzere para ve ayın şeklinde alınan gider karşılıkları kazanca ilave edilir. KDV 1/1'de ise serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetlerin verginin konusuna gireceği belirtilmiştir. KDV' de vergiyi doğuran olay genel kural olarak mal teslimi veya hizmet ifasıdır.

Sözkonusu iki kanunda yer alan düzenlemeler çelişmekte, GVK'nda serbest meslek kazancı ile ilgili olarak tahsil esası düzenlenmişken, KDV'de tahakkuk esası benimsenmiştir. Uygulamada aynı Serbest Meslek Makbuzu üzerinde gösterilen hasılat unsuru ve KDV'nin farklı esaslara göre vergilendirilmesi uygulamada sorunlara neden olmaktadır. Serbest meslek erbabı tahsil edemeyeceğini düşündüğü alacağı için makbuz düzenlemekten imtina etmekte ya da tahsil edemediği KDV yüküne katlanmaktadır. Serbest meslek makbuzunun düzenlenmediği durumda, hizmet ifası gerçekleştiğinden, KDV Kanunu ihlal edilmekte, söz konusu makbuzun düzenlendiği durumda ise mükellef tahsil edemeyeceği verginin yüküne katlanmaktadır.

Bu konuda önerimiz serbest meslek kazançları için Katma Değer Vergi Kanunu'nda yapılacak düzenleme ile serbest meslek kazançlarında KDV hesaplanmas, tahsil şartına, hizmet alan tarafın KDV'yi indirim konusu yapması da ödeme şartına bağlanmalıdır.

GAYRİMENKUL SERMAYE İRATLARINDA TAHSİL ESASI

GVK'nın 72'inci maddesinde gayrimenkul sermaye iratlarında tahsil esası benimsenmiştir. '*Gayrimenkul sermaye iratlarında, gayrisafi hasılat, 70'inci maddede yazılı mal ve hakların kiraya verilmesinden bir takvim yılı içinde o yıla veya geçmiş yıllara ait olarak nakden veya aynen tahsil edilen kira bedellerinin tutarıdır. Ayın olarak tahsil edilen kiralar, Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre emsal bedeli ile paraya çevrilir. Kiracı tarafından gayrimenkulü genişletecek veya iktisadi değerini devamlı surette artıracak şekilde gayrimenkule ilave edilen kıymetler, kira müddetinin hitamında bedelsiz (Kıymetlerin emsal bedelinden düşük değerle devri halinde, aradaki fark bedelsiz devir sayılır) olarak kiralayana devrolunduğu takdirde, mezkur kıymetler kiralayan bakımından, bu tarihte aynen tahsil olunmuş addolunur. Gelecek yıllara ait olup peşin tahsil olunan kiralar, ilgili buldukları yılların hâsılatı sayılır. Şu kadar ki, ölüm ve memleketi terk hallerinde mükellefiyetin*

kalktığı tarihi takibeden zamanlara ait olmak üzere peşin tahsil olunan kiralar, mükellefiyetin kalktığı dönemin hasılatı addolunur. "

GMSİ'de Vergi Tevkifatı

Genel olarak, zaman ve maliyet tasarrufu sağlayarak vergilendirmede etkinliğin sağlanması amacıyla mevzuatımızda yer bulan "vergi tevkifatı" düzenlemesi bir bakıma nakit akışlarını esas alan yöntemi olsa da, gayrimenkulün işyeri olarak kiraya verilmesinde uygulanması, vergi adaletinin sağlanması hususunda uygulamada sorunlara neden olmaktadır. İşyeri sahibinin ödemesi gereken vergi stopaj nedeniyle işletmelere kolaylıkla yansıtılabilmektedir.

İşyeri kiralamalarında stopaj uygulaması kaldırılarak, gayrimenkul sermaye iradı sahiplerine üçer aylık geçici vergi beyanları üzerinden vergi tahakkuk ettirilerek tahsil edilmelidir. Günümüzün teknolojik gelişmeleriyle bunun uygulanması mümkündür. Verginin tabana yayılması anlamında da etkili bir değişiklik olacağını düşünmekteyiz.

YABANCI PARA CİNSİNDEN ALACAK VE BORÇLARIN DEĞERLEMESİ

İşletmeler VUK hükümlerine uygun olarak döviz cinsinden alacak ve borçlarını değerlemeye tabi tutmak zorundadırlar.217 Seri Nolu Gelir Vergisi Genel Tebliğinin 3'üncü bölümünde; "*.... Geçici vergiye esas kazançların tespitinde, Vergi Usul Kanununun değerlemeye ilişkin hükümlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Değerleme işlemleri ise geçici vergi döneminin kapandığı tarih itibariyle yapılacaktır.*" Denilmektedir. Aynı Tebliğin "Yabancı Paraların ve Yabancı Para Cinsinden Olan Borç ve Alacakların Değerlemesi" başlıklı bölümünde ise, Vergi Usul Kanununun 280 inci maddesinde, yabancı paraların borsa rayici ile değerlendirileceği ve bu hükmün yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacaklar ve borçlar hakkında da cari olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla, geçici vergiye tabi kazançların tespitinde yabancı paralar ile yabancı para cinsinden olan alacak ve borçların bu hüküm dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde yapılacak değerlemede T.C. Merkez Bankası'nca Resmi Gazetede geçici vergi döneminin kapandığı tarih itibariyle yayımlanan döviz alış kurları esas alınacaktır."

Yukarıda yer alan düzenlemelerde, mükelleflerin geçici vergilendirme dönemlerinde yabancı para cinsinden borç ve alacaklarını değerlemeye tabi tutmak zorunda oldukları görülmektedir.

Ekonomik durgunluk/daralma dönemlerinde döviz kurları genellikle yukarı yönlü bir artış grafiği izler. Bu nedenle fiili ihracatın gerçekleştiği dönemde hasılat kaydedilen alacaklar için ayrıca geçici vergilendirme dönemlerinde değerlendirildiğinde ihracatçı mükellefler ek bir vergi yükü ile

karşı karşıya kalırlar. Nakit akışının olmadığı ancak kârlılık üzerinden verginin hesaplandığı böyle bir durumda mükellefler ödeme sorunu ile karşılaşır, ek nakit girişine ihtiyaç duyarlar.

Bu konuda önerimiz; İhracatta, alacak ve borçların değerlemesinden vazgeçilerek, değerlendirme; nakit tahsilat ve ödemelerin yapıldığı dönemler esas alınarak yapılmalı ya da değerlendirme yapılacaksa bile ortaya çıkması muhtemel olumlu kur farkları üzerinden oluşan karlar bir fon hesabına aktarılmalı, verginin ödenmesi yurtdışı alacağın tahsil aşamasına ertelenmelidir.

AKTİFE KAYITLI ARSANIN KAT KARŞILIĞI İNŞAAT SÖZLEŞMESİ İLE DEVREDİLMESİ

Müteahhit tarafından, bağımsız bölümlerin arsa sahibi işletmeye, maliyet bedeline eklenen %5 veya %10 kâr oranı dikkate alınarak devredilmesi ile vergiyi doğuran olay gerçekleşmektedir. Bir bakıma işletme müteahhide arsa satışı yapmış, karşılığında gayrimenkul olarak aynı tahsilât yapmış sayılmaktadır. Bu durumda ticari kazanç ortaya çıkmakta, genellikle de yüklü miktarda vergi tahakkuk etmektedir. Gayrimenkul satışlarının düştüğü dönemlerde genellikle yüksek tutarlara erişen sözkonusu verginin ödenmesinde sorunlar yaşanmakta, hatta inşası biten gayrimenkuller sözleşmeye uygun devredilememektedir.

Önerimiz kat karşılığı inşaat sözleşmeleri ile arsa sahiplerince devralınan bağımsız bölümlerin emsal bedeli üzerinden hesaplanan vergi, satışın yapıldığı döneme ertelenerek nakit akışı dikkate alınmalıdır. Devredilen arsanın nitelik değiştirmesi, sermayede meydana gelen artış olarak değerlendirilerek, vergilendirme satış aşamasında yapılmalıdır. Vergi tahakkuk ettirilecekse dahi, elde edilen kazanç en fazla 3 yıl gibi bir süre ile bir fon hesabına aktarılmalı, vergi tahsilatı; nakit akışının dikkate alınacağı gayrimenkullerin satış aşamasına ertelenmelidir.

ERKEN ÖDEMEDE İNDİRİM

6183 Sayılı Kanun'un Ek 1. Maddesinde 1996 yılında yapılan düzenleme, uygulama alanı bulamamıştır. Madde metni şu şekildedir;

" Amme alacağının kanuni ödeme süresinden önce ödenmesinde, aşağıda belirtilen indirim ve esaslar uygulanır:

1. Erken ödemelerde indirim, ödeme tarihinden kanuni ödeme süresinin son gününe kadar, her gün için aylık % 4 oranında uygulanır.

2. Kanuni ödeme süresinin sonunda artakalan tutarlar, erken ödeme sayılır ve diğer amme alacaklarına mahsup edilinceye kadar (1) numaralı bende göre işlem yapılır. Nakden iadelerde indirim uygulanmaz.

3. İndirim uygulanacak sürelerin hesabında bir ay 30 gün olarak kabul edilir ve ödemenin yapıldığı gün dikkate alınmaz.

4. (700 Sayılı KHK'nın 28 inci maddesiyle değişen ibare; Yürürlük: 09.07.2018) Cumhurbaşkanı; (1) numaralı bentte yazılı oranı sđfıra kadar indirmeye, % 8'e kadar artırmaya, amme alacaklarının nev'i ve vadeleri itibariyle farklı oranlar tespit etmeye yetkilidir.

5. Bu madde hükümlerinden yararlanacak amme alacaklarını nev'ileri ve dönemleri itibariyle sınırlamaya, münhasıran tahakkuk eden amme alacakları için uygulamaya, indirim yapılma şekli ve zamanı ile diğer usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.

6. (Ek: 30/7/2003-4962/4 md.) Bu Kanunun 41 inci maddesine göre kredi kartı ve benzeri kartlar kullanılmak suretiyle komisyonsuz yapılan ödemelerde, bu madde hükmüne göre indirim uygulamasına esas alınacak ödeme tarihi, paranın alacaklı tahsil dairesi hesabına geçtiği gündür."

Kanunun gerekçesi ise şu şekildedir "Sürelerinde tahakkuk ettirilmeyen vergilere 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 112 nci maddesi gereğince gecikme zammı oranında gecikme faizi, tahakkuk ettirilip de vadelerinde ödenmeyen amme alacaklarına da 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 51 nci maddesi gereğince gecikme zammı alınmaktadır.

Buna göre, mevcut sistemde geç ödemeleri nedeniyle gecikmenin bedeli olarak borçluya ilave malî yük getirilmiş olmasına rağmen borcunu erken ödeyen borçlunun yararlanacağı bir düzenleme bulunmamaktadır. Getirilen bu düzenleme ile borcunu süresinden önce ödemek isteyen borçlulara belli miktarda indirim sağlanması suretiyle erken ödenen sürede geçen zamanda borçluların ekonomik kayıpları-nın giderilmesi ve bir an önce amme alacağının Hazineye intikalinin sağlanması amaçlanmıştır."

Bu konudaki önerimiz ise, 1997 yılında Bakanlar Kurulu erken ödeme indirim oranını % 0 olarak belirlediğinden sözkonusu düzenleme uygulama alanı bulamamıştır. Kanun Maddesi gerekçesinde belirtildiği gibi borcunu süresinden önce ödemek isteyen borçlulara belli miktarda indirim sağlanması suretiyle erken ödenen sürede geçen zamanda borçluların ekonomik kayıplarının giderilmesi ve bir an önce amme alacağının Hazineye intikalinin sağlanması için Cumhurbaşkanlığı Kararı ile düzenleme yapılmalıdır.

SONUÇ

Ekonomik durgunluğun/daralmanın yaşandığı dönemlerde, vergilendirme konusunda vergi mükelleflerinin nakit akışlarının dikkate alınması; vergi tahsilatında etkinliği sağlayacağı gibi mükelleflerin vergilendirmeye gönüllü uyumunu sağlamada ve ekonomik canlanmanın sağlanmasında katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda kısa dönemde yapılması gereken düzenleme önerilerimiz aşağıdaki gibidir;

•Serbest meslek kazançları için Katma Değer Vergi Kanunu'nda yapılacak düzenleme ile serbest meslek kazançlarında KDV hesaplanması, tahsil şartına, hizmet alan tarafın KDV'yi indirim konusu yapması ödeme şartına bağlanmalıdır.

•İşyeri kiralamalarında stopaj uygulaması kaldırılarak, gayrimenkul sermaye iradı sahiplerine üçer aylık geçici vergi beyanları üzerinden vergi tahakkuk ettirilerek tahsil edilmelidir. Günümüzün teknolojik gelişmeleriyle bunun uygulanması mümkündür. Verginin tabana yayılması anlamında da etkili bir değişiklik olacağını düşünmekteyiz.

•İhracatta, alacak ve borçların değerlemesinden vazgeçilerek, değerlendirme; nakit tahsilat ve ödemelerin yapıldığı dönemler esas alınarak yapılmalı ya da değerlendirme yapılacaksa bile ortaya çıkması muhtemel olumlu kur farkları üzerinden oluşan karlar bir fon hesabına aktarılmalı, verginin ödenmesi yurtdışı alacağın tahsil aşamasına ertelenmelidir.

•Kat karşılığı inşaat sözleşmeleri ile arsa sahiplerince devralınan bağımsız bölümlerin emsal bedeli üzerinden hesaplanan vergi, satışın yapıldığı döneme ertelenerek nakit akışı dikkate alınmalıdır. Devredilen arsanın nitelik değiştirmesi, sermayede meydana gelen artış olarak değerlendirilerek, vergilendirme satış aşamasında yapılmalıdır. Vergi tahakkuk ettirilecekse dahi, elde edilen kazanç en fazla 3 yıl gibi bir süre ile bir fon hesabına aktarılmalı, vergi tahsilatı; nakit akışının dikkate alınacağı gayrimenkullerin satış aşamasına ertelenmelidir.

•Erken ödeme indirimi ile ilgili olarak, borcunu süresinden önce ödemek isteyen borçlulara belli miktarda indirim sağlanması suretiyle erken ödenen sürede geçen zamanda borçluların ekonomik kayıplarının giderilmesi ve bir an önce amme alacağının Hazineye intikalinin sağlanması için Cumhurbaşkanlığı Kararı ile düzenleme yapılmalıdır.